

Я. А. Западнюк

Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны

ПРАБЛЕМА ПАВЫШЭННЯ ЭФЕКТЫЎНАСЦІ ВЫКАРЫСТАННЯ ТЭХНІЧНЫХ СРОДКАЎ НАВУЧАННЯ

На працягу апошніх 20 гадоў прафесарска-выкладчыцкаму складу ВНУ даводзіліся рэкамендацыі Міністэрства адукацыі, РІВШ (Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы) па маштабнаму ўключэнню ў вучэбны працэс тэхнічных сродкаў навучання (ТСО) [1]. ВНУ рэспублікі ўзялі курс на прымяненне графа-, дыяпраектараў, пазней — мультымедыйных сродкаў і камп'ютарных класаў. Але наколькі эфектыўныя тэхнічныя сродкі навучання ў плане развіцця ў студэнтаў актыўнага мыслення, здольнасцей прымяняць метады фармальнай логікі пры вывучэнні працэсаў, праводзіць аналогіі, выпрацоўваць у сабе навыкі пастаноўкі праблемы, вылучэння гіпотэзы?

На наш погляд, жывыя зносіны з выкладчыкам прыносяць больш значную карысць у дасягненні канчатковых вынікаў навучання — не толькі ведаў, але і ўмення іх ужываць, развіваць свой узровень прафесійнай падрыхтоўкі, працаваць над самаадукацыяй, аналізаваць і ацэньваць атрыманую дзелавую інфармацыю.

Недахопамі пры выкарыстанні тэхнічных сродкаў навучання можна назваць наступныя:

1. Ператварэнне слайдаў, мультымедыйных прэзентацый у тэкставыя фрагменты лекцыйнага матэрыялу, дублюючыя тое, што чытае лектар, (досыць часта сустракаецца). У гэтым выпадку добры пачатак (выкарыстанне зрокавага аналізатара чалавека ва ўспрыманні інфармацыі) нярэдка ператварае студэнта ў бяздумнага робата, перапісваючага тэкст слайдаў без іх аналізу. Каментары выкладчыка ўжо ўспрымаюцца як голас «за кадрам», не маюць асаблівага значэння, не падахвочваюць да крытычнага ўспрымання матэрыялу. Акрамя таго, значная частка студэнтаў (больш за 50%) маюць блізарукасць, і яны вымушаныя прыплюшчваць вочы, углядацца ў тэкст на кадры. У апошнім выпадку дэманстрацыя прэзентацый у класічных лекцыйных аўдыторыях, не выкананых у выглядзе «амфітэатраў», нават шкодная, бо значную частку тэксту засланяюць галовы студэнтаў, што сядзяць наперадзе.

Адыходзіць таксама на задні план чытанне лекцый дыскусійнага характару, якое прадугледжвае зваротную сувязь з аўдыторыяй, бягучыя пытанні студэнтаў з залы лектару, і яго адказы на іх. Больш за тое,

«прыклад» лектара заразлівы: пры падрыхтоўцы прэзентацый студэнтамі да абароны курсавых работ спрацоўвае эфект стварэння тэксту-шпаргалкі на экране ноўтбука, які студэнт, перасоўваючы пстрычкай клавятуры, без усялякага сораму чытае на абароне з экрана. Аднак варта задаць студэнту пытанні аб сучасных асаблівасцях, праблемах праходжання тых ці іншых эканамічных працэсаў у нашай краіне, як ён імгненна губляецца. І раптам аказваецца, што ён мае цяжкія... у фарміраванні уласных думак! Аслабляецца першапачаткова правільная і карысная задумка прымянення ТСО ў якасці суправаджальнага матэрыялу да даклада (дыяграм, схем, табліц).

2. «Засілле» тэстаў, дзе праверка ведаў студэнтаў зводзіцца да ўмення выбраць сярод наяўных варыянтаў адказаў пункты а), б), в) або іх камбінацыі. Безумоўна, тэсты развіваюць пэўную «параўнальную» логіку мыслення, якая дазваляе вылучыць найбольш дакладныя і правільныя адказы з многіх варыянтаў. Аднак гэта не спрыяе выпрацоўцы студэнтам навыкаў лагічнага, паслядоўнага, аргументаванага выкладання сваіх думак услых, уменню выступаць перад аўдыторыяй. Як раз гэтыя навыкі неабходныя спецыялісту з вышэйшай адукацыяй як будучаму кіраўніку працоўнага калектыву [2].

Тэставанне абмяжоўвае таксама магчымасці выкладчыка правільна ацаніць веды студэнта ў выпадках:

1. Папярэдняя падрыхтоўка студэнтам да тэставання па вучэбных дапаможніках, якія выкарыстоўваюць не тыя абазначэнні функцый, параметраў ці назвы-сінонімы эканамічных працэсаў, якія выкарыстаны ў варыянтах тэставання.

Напрыклад, аўтаномнае спажыванне ў вядомай мадэлі «даходы – выдаткі» (крыж Кейнса) сустракаецца ў абазначэннях «а», «Са», «Савт.», «з» і інш., вядомы ўсім мультыплікатар – «m», «α», «M». Палітыку ўздзеяння дзяржавы на эканоміку называюць і фіскальнай, і бюджэтнай, і падаткова-бюджэтнай. Пры тэставанні варыянты адказаў адрозніваюцца часам толькі адным словам ці значэннем, таму такое становішча спраў яшчэ больш абцяжарвае пошук правільнага адказу.

2. Неардынарнасці студэнта, няўмення яго адзначна адказваць па зададзенай тэме (што патрабуе тэст). Тэст ніяк не зловіць, не пакажа ўменне студэнта разважаць, ацэньваць зададзенае ўдакладняльнае пытанне выкладчыка, уменне паспрачацца, вылучыць аргументы ў абарону сваіх поглядаў.

Менавіта гэты ўзровень крытычнай ацэнкі набыцця ведаў і іх папаўнення павінен цаніцца вышэй за ўсё. Такі студэнт – творчая асоба, не ўкладваецца ў «пракрустаў ложак» тэставання. Толькі жывая гутарка з выкладчыкам здольная выявіць сапраўдныя веды студэнта, актуалізаваныя і актываваныя яго свядомасцю.

3. Фрагментарнасці тэстаў, якія не вызначаюць маштаб набытых ведаў. Тэставанне заўсёды абмяжоўваецца вызначаным часам, таму немагчыма стварыць тэсты такім чынам, каб яны ахоплівалі абсалютна ўвесь спектр набытых ведаў. Акрамя таго, у дадзеным выпадку сукупнасць тэстаў не дазволіць убачыць, наколькі дыферэнцыяваныя веды ў студэнтаў, якія адказалі на ўсе тэсты правільна і «якія зарабілі» максімальную колькасць балаў.

Абагульняючы шматгадовы ўласны вопыт прымянення ТСО па курсах «Эканамічная тэорыя», «Гісторыя эканамічных вучэнняў», «Мікраэканоміка», «Макраэканоміка», «Сусветная эканоміка», можна вылучыць найбольш аптымальныя і аб'ектыўна апраўданыя сітуацыі прымянення гэтай тэхнікі:

Пры чытанні лекцый:

1) выкарыстанне слайдаў-прэзентацый пры неабходнасці фіксацыі зрокавай памяці студэнтаў на этапах развіцця якіх-небудзь працэсаў, дзе паказваюцца даты, незнаёмыя раней прозвішчы, назвы стадый або фаз працэсу;

2) ужыванне статыстычных дадзеных, каментуючых развіццё якіх-небудзь падзей, новыя з'явы ў эканоміцы ў выглядзе дыяграм, табліц, графікаў;

3) стварэнне непасрэдна перад аўдыторыяй графічных мадэляў, якія апісваюць прычынна-выніковыя сувязі паміж з'явамі, аднак у гэтым выпадку неабходна выкарыстоўваць складаную анімацыю стварэння кампутарнай прэзентацыі, з паступовым з'яўленнем праекцый каардынатаў, абазначэнняў кропак раўнавагі, перамяшчэннем функцыянальных залежнасцей на экране праекцыі; такім чынам прэзентацыя стане візуальным адначасовым суправаджэннем тлумачэнняў лектара, але не заменіць самога лектара;

4) выкарыстанне экрана дзяпраектара ў якасці крыніцы для тлумачэнняў спрашчэнняў, матэматычных пераўтварэнняў розных формул, дзе можна (з прымяненнем складаных анімацый «выцвітанне» «праява з павелічэннем», «пішучая машынка са змяненнем колеру») паказаць у рэжыме «анлайн» месца падстаноўкі ў формулу мнагачлена, змяненняў пры выкананні матэматычных дзеянняў.

Пры правядзенні семінараў, практычных заняткаў:

1) у выпадку азнаямлення студэнтаў са складанымі мадэлямі эканамічных працэсаў розных вучоных (напрыклад, у нас створаны такія аўтарскія праграмы па тэарэтычнай пабудове мадэлі дзелавога эканамічнага цыклу Хікс - Самуэльсона, мадэлі «выдаткі – выпуск» В. Лявонцьева і іх практычным прымяненні ў эканоміцы пры ўмове ўводу ў праграму студэнтам умоўных статыстычных даных);

2) у выпадку рэалізацыі вузкіх, фрагментарных форм кантролю ведаў, якія патрабуюць толькі пасіўнага, «люстэркавага» адлюстравання ведаў, атрыманых у ходзе навучання, але не творчых здольнасцей;

3) пры допуску студэнта-завочніка да экзамена ў якасці папярэдняга тэставання.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Роль и место технических средств обучения в учебно-воспитательном процессе вуза. – URL: <http://chromosome2009.org/rol-i-mesto-tso-v-uchebno-vospitatelnom-processe-vuza/> (дата звяртання: 16.03.2016).

2. Использование современных технических средств обучения как фактор повышения эффективности учебного процесса. – URL: (дата звяртання: 16.03.2016).